

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

28. studenoga 2019.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Hitni prethodni postupak – Pravosudna suradnja u kaznenim stvarima – Direktiva (EU) 2016/343 – Jačanje određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku – Članak 6. – Teret dokazivanja – Zadržavanje optuženika u istražnom zatvoru”

U predmetu C-653/19 PPU,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Specializiran nakazatelen sad (Specijalizirani kazneni sud, Bugarska), odlukom od 4. rujna 2019., koju je Sud zaprimio 4. rujna 2019., u kaznenom postupku protiv

DK

uz sudjelovanje:

Specializirana prokuratura,

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: J.-C. Bonichot, predsjednik vijeća, M. Safjan, L. Bay Larsen (izvjestitelj), C. Toader i N. Jääskinen, suci,

nezavisni odvjetnik: G. Pitruzzella,

tajnik: M. Aleksejev, načelnik odjela,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 7. studenoga 2019.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za osobu DK, D. Gochev, I. Angelov i I. Yotov, *advokati*,
- za Europsku komisiju, R. Troosters i Y. Marinova, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 19. studenoga 2019.,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: bugarski

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 6. Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (SL 2016., L 65, str. 1.) te članaka 6. i 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru kaznenog postupka protiv osobe DK u pogledu njezina zadržavanja u istražnom zatvoru.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Uvodne izjave 16. i 22. Direktive 2016/343 glase kako slijedi:
„(16) Pretpostavka nedužnosti bila bi prekršena u slučaju da se u izjavama za javnost tijela javne vlasti ili u sudskim odlukama, osim onih o krivnji, za osumnjičenika ili optuženika navodi da je kriv, dok god toj osobi nije dokazana krivnja u skladu sa zakonom. [...] Time se [...] ne bi trebalo dovesti u pitanje privremene odluke postupovne prirode koje donose sudska ili druga nadležna tijela i koje se temelje na sumnji ili elementima inkriminirajućih dokaza kao što su odluke o istražnom [zatvoru], pod uvjetom da se u njima ne upućuje na osumnjičenike ili optuženike kao na krive. [...]”
[...]
((22) Teret dokaza u postupku utvrđivanja krivnje osumnjičenika i optuženika je na tužiteljstvu, a svaka sumnja trebala bi ići u korist osumnjičenika ili optuženika. Do kršenja pretpostavke nedužnosti došlo bi u slučaju da se teret dokaza prebaci s tužiteljstva na obranu, ne dovodeći u pitanje ovlasti suda u pogledu utvrđivanja činjenica po službenoj dužnosti, neovisnost pravosuđa pri utvrđivanju krivnje osumnjičenika ili optuženika, i upotrebu činjeničnih ili zakonskih pretpostavki o kaznenoj odgovornosti osumnjičenika ili optuženika. [...]”
- 4 Članak 2. navedene direktive, naslovljen „Područje primjene”, određuje:
„Ova se Direktiva primjenjuje na fizičke osobe koje su osumnjičenici ili optuženici u kaznenom postupku. Primjenjuje se u svim fazama kaznenog postupka, od trenutka kada je osoba osumnjičena ili optužena za počinjenje kaznenog djela ili navodnog kaznenog djela pa sve do trenutka kada odluka o konačnom utvrđivanju je li ta osoba počinila predmetno kazneno djelo postane konačna.”
- 5 Članak 3. te direktive, naslovljen „Pretpostavka nedužnosti”, propisuje:
„Države članice osiguravaju da se osumnjičenici ili optuženici smatraju nedužnima dok im se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom.”
- 6 Članak 4. stavak 1. iste direktive, naslovljen „Javna upućivanja na krivnju”, propisuje:
„Države članice poduzimaju odgovarajuće mjere kako bi se osiguralo da se, dok god se osumnjičeniku ili optuženiku ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom, u izjavama za javnost tijela javne vlasti i sudskim odlukama, osim onih o krivnji, za tu osobu ne navodi da je kriva. Time se ne dovode u pitanje radnje

kaznenog progona kojima je cilj dokazati krivnju osumnjičenika ili optuženika ni privremene odluke postupovne prirode koje donose sudska ili druga nadležna tijela i koje se temelje na sumnji ili inkriminirajućim dokazima.”

7 Članak 6. Direktive 2016/343, naslovljen „Teret dokaza”, glasi:

„1. Države članice osiguravaju da je teret dokaza u postupku utvrđivanja krivnje osumnjičenika ili optuženika na tužitelju. Time se ne dovodi u pitanje obveza suca ili nadležnog suda da traži inkriminirajuće i oslobađajuće dokaze te pravo obrane da podnese dokaze u skladu s mjerodavnim nacionalnim pravom.

2. Države članice osiguravaju da svaka sumnja u krivnju ide u korist osumnjičenika ili optuženika, čak i kada sud ocjenjuje mogućnost puštanja dotične osobe na slobodu.”

Bugarsko pravo

8 Članak 270. Nakazatelno-procesualen kodeksa (Zakonik o kaznenom postupku) određuje:

„(1) Pitanje ublažavanja prisilne mjere može se postaviti u svakom trenutku tijekom postupka. Novi zahtjev koji se odnosi na prisilnu mjeru može se podnijeti pred nadležnim sudom u slučaju promijenjenih okolnosti.

(2) Sud odlučuje rješenjem na javnoj raspravi.”

Glavni postupak i prethodno pitanje

9 DK je optužen da je pripadao organiziranoj kriminalnoj skupini i da je počinio ubojstvo.

10 U okviru kaznenog postupka koji je protiv njega pokrenut zbog tih optužnica DK-u je 11. lipnja 2016. određen istražni zatvor.

11 DK je 9. studenoga 2017. upućen pred Specializiran nakazatelen sad (Specijalizirani kazneni sud, Bugarska) radi suđenja.

12 Od 5. veljače 2018. DK je podnio sedam zahtjeva za puštanje na slobodu, koji su svi odbijeni, u prvom stupnju ili u žalbenom postupku, jer argumenti koje je iznio nisu bili dovoljno uvjerljivi s obzirom na zahtjeve nacionalnog prava.

13 Na raspravi koju je Specializiran nakazatelen sad (Specijalizirani kazneni sud) održao 4. rujna 2019. DK je podnio novi zahtjev za puštanje na slobodu.

14 Sud koji je uputio zahtjev ističe da iz bugarskog zakonodavstva proizlazi da, nakon upućivanja sudu osobe koja je u istražnom zatvoru radi suđenja, taj sud mora prethodno provesti nadzor osnovanosti tog istražnog zatvora. Ako navedeni sud smatra da je navedeni istražni zatvor zakonit, potonji se nastavlja bez ograničenja trajanja i ne preispituje se nakon toga po službenoj dužnosti. Puštanje na slobodu osobe u istražnom zatvoru može se odobriti samo ako ona podnese takav zahtjev i dokaže postojanje novih okolnosti koje opravdavaju njezino puštanje na slobodu.

15 Specializiran nakazatelen sad (Specijalizirani kazneni sud) smatra da je, s obzirom na zahtjeve bugarskog zakonodavstva kako se ono tumači u nacionalnoj sudskoj praksi, malo vjerojatno da će DK uspjeti pružiti takav dokaz i tako dokazati promjenu okolnosti koja bi mogla opravdati njegovo puštanje na slobodu.

- 16 Taj sud ipak sumnja u usklađenost bugarskog zakonodavstva s člankom 6. i uvodnom izjavom 22. Direktive 2016/343 s obzirom na to da bi se te odredbe mogle tumačiti na način da zahtijevaju da tužiteljstvo snosi teret dokazivanja osnovanosti zadržavanja dotične osobe u istražnom zatvoru te da dopuštaju priznavanje pretpostavki u korist te osnovanosti samo ako su one razumno proporcionalne zadanom cilju i uzimaju u obzir prava obrane.
- 17 Nadalje, valja uzeti u obzir prava zajamčena člancima 6. i 47. Povelje. Što se konkretno tiče tog članka 6., koji odgovara članku 5. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenoga 1950., iz presude Europskog suda za ljudska prava od 27. kolovoza 2019., Magnitskiy i dr. protiv Rusije (CE:ECHR:2019:0827JUD003263109), proizlazi da je uspostava pretpostavke u korist zakonitosti zadržavanja optužene osobe u istražnom zatvoru u suprotnosti s člankom 5. stavkom 3. te konvencije.
- 18 U tim je okolnostima Specializiran nakazatelen sad (Specijalizirani kazneni sud) odlučio prekinuti postupak i Sudu postaviti sljedeće prethodno pitanje:
- „Je li u skladu s člankom 6. i uvodnom izjavom 22. Direktive 2016/343 kao i s člancima 6. i 47. [Povelje] nacionalno zakonodavstvo kojim se u sudskoj fazi kaznenog postupka zahtijeva postojanje promjene okolnosti kako bi se prihvatio zahtjev obrane za ukidanje istražnog zatvora optuženiku?”

Hitni postupak

- 19 Sud koji je uputio zahtjev zatražio je da se o ovom zahtjevu za prethodnu odluku odluči u hitnom prethodnom postupku predviđenom u članku 107. Poslovnika Suda.
- 20 Taj sud u prilog tom zahtjevu ističe da je DK u istražnom zatvoru od 11. lipnja 2016. i da ocjena njegova zahtjeva za puštanje na slobodu ovisi o odgovoru na pitanje protivi li se pravu Unije raspodjela tereta dokazivanja kako je predviđena bugarskim zakonodavstvom koje se primjenjuje u tom području.
- 21 U tom pogledu treba istaknuti, kao prvo, da se ovaj zahtjev za prethodnu odluku odnosi na tumačenje Direktive 2016/343, koja je obuhvaćena glavom V. trećeg dijela UFEU-a, a koja se odnosi na područje slobode, sigurnosti i pravde. Stoga se o njemu može odlučivati u hitnom prethodnom postupku.
- 22 Kao drugo, glede kriterija hitnosti, u skladu sa sudskom praksom Suda, treba uzeti u obzir okolnost da je osobi na koju se odnosi glavni postupak trenutačno oduzeta sloboda te da njezino zadržavanje u istražnom zatvoru ovisi o rješenju spora u glavnom postupku (presude od 28. srpnja 2016., JZ, C-294/16 PPU, EU:C:2016:610, t. 29. i od 19. rujna 2018., Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, t. 35.).
- 23 U ovom slučaju iz zahtjeva za prethodnu odluku i odgovora suda koji je uputio zahtjev od 13. rujna 2019. na zahtjev Suda za dostavu informacija kao i iz dodatnih podataka koje je taj sud poslao Sudu 25. i 27. rujna 2019. proizlazi da je DK trenutačno lišen slobode, da sud koji je uputio zahtjev mora odlučiti o zadržavanju potonjeg u istražnom zatvoru na temelju odluke Suda i da bi odgovor potonjeg na pitanje koje je postavio sud koji je uputio zahtjev mogao odmah imati posljedicu na ocjenu zahtjeva za puštanje na slobodu koji je podnio DK.
- 24 U tim okolnostima prvo vijeće Suda odlučilo je 1. listopada 2019. na prijedlog suca izvjestitelja i nakon saslušanja nezavisnog odvjetnika prihvatiti zahtjev suda koji je postavio prethodna pitanja da se o njima odlučuje u hitnom postupku.

O prethodnom pitanju

- 25 Svojim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita protivi li se članku 6. Direktive 2016/343 u vezi s njezinom uvodnom izjavom 22. kao i člancima 6. i 47. Povelje nacionalno zakonodavstvo koje puštanje na slobodu osobe koja je u istražnom zatvoru uvjetuje time da ta osoba dokaže postojanje novih okolnosti koje opravdavaju to puštanje na slobodu.
- 26 Člankom 2. Direktive 2016/343 predviđeno je da se ona primjenjuje na fizičke osobe koje su osumnjičeni ili optuženi u kaznenom postupku u svim fazama kaznenog postupka, od trenutka kada je osoba osumnjičena ili optužena za počinjenje kaznenog djela ili navodnog kaznenog djela pa sve do trenutka kada odluke o konačnom utvrđivanju je li ta osoba počinila predmetno kazneno djelo postane konačna.
- 27 Ta se direktiva stoga primjenjuje u situaciji poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku, u kojoj nacionalni sud mora odlučiti o zakonitosti zadržavanja osobe u istražnom zatvoru optužene za počinjenje kaznenog djela (vidjeti u tom smislu presudu od 19. rujna 2018., Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, t. 40.).
- 28 Međutim, valja podsjetiti na to da se, s obzirom na minimalno usklađivanje kojemu ta direktiva teži, ona ne može tumačiti kao cjelovit i iscrpan instrument koji bi imao za cilj utvrditi sve uvjete za donošenje odluke o istražnom zatvoru (presuda od 19. rujna 2018., Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, t. 47. i rješenje od 12. veljače 2019., RH, C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, t. 59.).
- 29 Doduše, članci 3. i 4. te direktive zahtijevaju da odluka o zadržavanju osobe u istražnom zatvoru koju donese sudsko tijelo ne navodi da je ta osoba kriva (vidjeti u tom smislu presudu od 19. rujna 2018., Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, t. 43. i 44. i rješenje od 12. veljače 2019., RH, C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, t. 51.).
- 30 Nasuprot tomu, iz sudske prakse Suda proizlazi da stupanj uvjerenosti koji sud koji mora donijeti takvu odluku mora imati u odnosu na počinitelja kaznenog djela, načini ispitivanja različitih dokaza i opseg obrazloženja koje je taj sud dužan pružiti kao odgovor na argumente koji su mu podneseni nisu uređeni Direktivom 2016/343 i obuhvaćeni su jedino nacionalnim pravom (vidjeti u tom smislu presudu od 19. rujna 2018., Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, t. 48.).
- 31 Što se tiče članka 6. stavka 1. te direktive, njime se uređuje raspodjela „tereta dokaza u postupku utvrđivanja krivnje osumnjičenika ili optuženika”. Članak 6. stavak 2. te direktive navodi da „svaka sumnja u krivnju ide u korist osumnjičenika ili optuženika”.
- 32 U tom pogledu iz članka 4. Direktive 2016/343 proizlazi da ona razlikuje sudske odluke o krivnji, do kojih nužno dolazi na kraju kaznenog postupka, od drugih postupovnih akata, kao što su to radnje kaznenog progona i privremene odluke postupovne prirode.
- 33 Upućivanje na utvrđivanje „krivnje” iz članka 6. stavaka 1. i 2. Direktive 2016/343 treba stoga razumjeti na način da podrazumijeva da je cilj te odredbe urediti podjelu tereta dokazivanja isključivo u postupku donošenja sudskih odluka o krivnji.
- 34 To je tumačenje potvrđeno, kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 31. svojeg mišljenja, usporedbom uvodnih izjava 16. i 22. Direktive 2016/343. S jedne strane, ta uvodna izjava 16. odnosi se na očuvanje pretpostavke nedužnosti putem akata uređenih člankom 4. te direktive, tj. javnim izjavama tijela i postupovnim aktima donesenima prije nego što se dokaže krivnja osumnjičenika. Ta uvodna izjava osobito se odnosi na sustav koji se primjenjuje na privremene postupovne odluke. S druge strane, navedena uvodna izjava 22., koja se odnosi na podjelu tereta dokazivanja uređenog člankom 6. navedene direktive, ne upućuje na takve odluke, već se isključivo odnosi na postupak utvrđivanja krivnje osumnjičenika.

- 35 Međutim, sudska odluka koja se odnosi samo na eventualno zadržavanje optuženika u istražnom zatvoru ima za cilj samo rješavanje pitanja treba li ta osoba biti puštena na slobodu, s obzirom na sve relevantne okolnosti, bez utvrđivanja je li navedena osoba kriva za povredu za koju se tereti.
- 36 Uostalom, iz sudske prakse navedene u točki 29. ove presude proizlazi da se članci 3. i 4. Direktive 2016/343 protive tomu da takva odluka navodi da je optuženik kriv.
- 37 Ta se odluka ne može stoga smatrati sudskom odlukom o krivnji optužene osobe u smislu te direktive.
- 38 Prema tome, valja smatrati da članak 6. navedene direktive nije primjenjiv na postupak donošenja takve odluke, tako da je raspodjela tereta dokazivanja u okviru tog postupka isključivo stvar nacionalnog prava.
- 39 Taj zaključak ne može se dovesti u pitanje točkom 56. rješenja od 12. veljače 2019., RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110). Naime, iako je Sud u toj točki spomenuo članak 6. Direktive 2016/343, iz točke 57. tog rješenja proizlazi da je Sud želio samo utvrditi kontekst u kojem se nalazi članak 4. te direktive kako bi utvrdio da vrsta obrazloženja određena nacionalnim zakonodavstvom u predmetu u kojem je doneseno to rješenje ne može biti izjednačena s time da se osumnjičenik ili optuženik prikazuje krivim u smislu tog članka 4., bez utvrđivanja primjenjivosti članka 6. navedene direktive u postupku donošenja odluke o određivanju istražnog zatvora.
- 40 Osim toga, što se tiče članka 6. i 47. Povelje, valja podsjetiti na to da se odredbe Povelje, na temelju njezina članka 51. stavka 1., odnose na države članice samo kada provode pravo Unije.
- 41 Budući da raspodjela tereta dokazivanja u okviru postupka poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku nije uređena pravom Unije, odredbe Povelje, među kojima su i njezini članci 6. i 47., nisu primjenjive na nacionalna pravila koja uređuju tu raspodjelu (vidjeti prema analogiji presudu od 7. ožujka 2017., X i X, C-638/16 PPU, EU:C:2017:173, t. 45. i navedenu sudsku praksu).
- 42 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na postavljeno pitanje valja odgovoriti tako da se članak 6. Direktive 2016/343 te članci 6. i 47. Povelje ne primjenjuju na nacionalno zakonodavstvo koje puštanje na slobodu osobe koja je u istražnom zatvoru uvjetuje time da ta osoba dokaže postojanje novih okolnosti koje opravdavaju to puštanje na slobodu.

Troškovi

- 43 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

Članak 6. Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku te članci 6. i 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima ne primjenjuju se na nacionalno zakonodavstvo koje puštanje na slobodu osobe koja je u istražnom zatvoru uvjetuje time da ta osoba dokaže postojanje novih okolnosti koje opravdavaju to puštanje na slobodu.

Potpisi